

TÕLGE

Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406**1. MUUDATUS**

VÕTTES ARVESSE, et Ameerika Ühendriigid ja Euroopa Liit soovivad muuta Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelist koostöömemorandumit NAT-I-9406, mis on sõlmitud 3. märtsil 2011 Budapestis (edaspidi „2011. aasta memorandum“),

ON Ameerika Ühendriigid ja Euroopa Liit kokku leppinud järgmises:

I artikkel

2011. aasta memorandum tunnistatakse täielikult kehtetuks koos kõikide 2011. aasta memorandumi lisade ja liidetega ning asendatakse käesoleva lepingu *addendum*’iga, mis sisaldab koostöömemorandumit NAT-I-9406A, koostöömemorandumit NAT-I-9406A 1. lisa, koostöömemorandumit NAT-I-9406A 1. lisa 1., 2. ja 3. liidet ning koostöömemorandumit NAT-I-9406A 1. lisa 1. liite 1., 2., 3., 4. ja 5. liidest.

*II artikkel***Jõustumine ja lõpetamine**

A. Kuni käesoleva lepingu jõustumiseni kohaldatakse seda, sealhulgas selle *addendum*’it, ajutiselt alates käesoleva lepingu allkirjastamise kuupäevast.

B. Käesolev leping, sealhulgas selle *addendum*, jõustub siis, kui Ameerika Ühendriigid ja Euroopa Liit on üksteisele kirjalikult teatanud, et nad on lõpule viinud lepingu jõustamiseks vajalikud sisemenetlused, ja jääb jõusse kuni käesoleva lepingu lõpetamiseni.

C. Mõlemal osalisel on õigus igal ajal lõpetada käesolev leping, sealhulgas selle *addendum*, tingimusel et nad teatavad sellest teisele osalisele kirjalikult kuuskümmend (60) päeva ette. Käesoleva lepingu lõpetamine lõpetab selle *addendum*’i, sealhulgas kõikide selle lisade, liidete ja liidete kehtivuse, mille osalised on koostöömemorandumit kohaselt vastu võtnud.

*III artikkel***Volitused**

Ameerika Ühendriigid ja Euroopa Liit nõustuvad käesoleva lepingu sätetega, millele osutavad nende täievoliliste esindajate allkirjad.

Koostatud Brüsselis kahe tuhande seitsmeteistkümnenda aasta detsembrikuu kolmeteistkümnendal päeval kahes eksemplaris inglise keeles.

Euroopa Liidu nimel

Ameerika Ühendriikide nimel

_____

Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406**1. MUUDATUSE ADDENDUM****Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vaheline****KOOSTÖÖMEMORANDUM NAT-I-9406A,****mis käsitleb lennuliikluse korraldamise ajakohastamist, tsiviillennundusalast teadus- ja arendustegevust ja ülemaailmset koostalitlusvõimet**

VÕTTES ARVESSE Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu ühist eesmärki edendada ja arendada koostööd tsiviillennunduse valdkonnas ning

VÕTTES ARVESSE, et selline koostöö soodustab tsiviillennunduse arengut ja suurendab lennuohutust ning tõhusust nii Ameerika Ühendriikides kui ka Euroopa Liidus,

LEPIVAD Ameerika Ühendriigid ja Euroopa Liit (edaspidi koos „osalised“ ja kumbki eraldi „osaline“) kokku viia ellu ühiseid programme vastavalt järgmistele tingimustele.

*I artikkel***Eesmärk**

A. Käesolevas koostöömemorandumis (edaspidi „memorandum“) ning selle lisades, liidetes ja liidestest on sätestatud vastastikuse koostöö tingimused tsiviillennundusalases teadus- ja arendustegevuses ja valideerimises ning kõikides lennuliikluse korraldamise ajakohastamise etappides. Lennuliikluse korraldamise ajakohastamine hõlmab meetmeid teadus- ja arendustegevuse, valideerimise ja kasutuselevõtu valdkondades, mille eesmärgiks on ülemaailmse koostalitlusvõime tagamine. Sel eesmärgil võivad osalised pakkuda töötajaid, ressursse ja vastavaid teenuseid, et teha koostööd käesoleva memorandumi lisade, liidete ja liidestega kindlaksmääratud mahus. Kõik käesoleva memorandumi lisade, liidete ja liidete kohased tegevused sõltuvad asjaomaste rahaliste vahendite ja muude sellisteks eesmärkideks vajalike ressursside olemasolust.

B. Käesoleva memorandumi eesmärkide saavutamiseks tehakse koostööd järgmistes valdkondades:

- 1) programme ja projekte, uurimistulemusi või väljaandeid käsitleva teabe vahetamine;
- 2) ühiselt analüüside tegemine;
- 3) tsiviillennundusalase teadus- ja arendustegevuse ja valideerimisega seotud programmide ja projektide ning lennuliikluse korraldamise ajakohastamise meetmete koordineerimine ja nimetatute teostamine osaliste ühise jõupingutuse tulemusena;
- 4) teadlaste ja tehniliste töötajate vahetamine;
- 5) konkreetsete seadmete, tarkvara ning teadustegevussüsteemide ja ühilduvust käsitlevate uurimistulemuste vahetamine;
- 6) sümposionide ja konverentside ühine korraldamine ning
- 7) vastastikused konsultatsioonid tegevuse kooskõlastamiseks asjakohastes rahvusvahelistes organisatsioonides.

C. Kooskõlas kohaldatavate õigusnormidega (sealhulgas nende paranduste ja muudatustega) soodustavad osalised käesoleva memorandumi ja selle lisade, liidete ja liidestest alusel tehtavas koostöös osalemist nii palju kui võimalik ning pakuvad võrreldavaid võimalusi oma vastavates tegevustes osalemiseks. Osalised kaasavad osalejaid koostöösse, mida tehakse vastastikkuse alusel, järgides järgmisi põhimõtteid:

- 1) vastastikune kasu;
- 2) võrreldavad võimalused koostöös osalemiseks;

- 3) õiglane ja aus kohtlemine;
  - 4) koostööd mõjutava teabe õigeaegne vahetamine ning
  - 5) läbipaistvus.
- D. Sellise koostöö raames toimuvad tegevused II artiklis määratletud konkreetsete lisade, liidete ja liideste kohaselt.

II artikkel

Rakendamine

A. Käesolevat memorandumit rakendatakse selle konkreetsete lisade, liidete ja liideste kaudu. Need lisad, liited ja liidesed, mis moodustavad käesoleva memorandumi lahutamatu osa, kirjeldavad vastavas konkreetsetes valdkonnas või konkreetsetel eesmärgil tehtava koostöö olemust ja kestust, intellektuaalomandi kohtlemist, vastutust, rahastamist, kulude jaotumist ja muid asjakohaseid küsimusi. Lisade, liidete ja liideste ning käesoleva memorandumi sätetes ilmnunud vastuolude korral käsitatakse ülimuslikuna käesoleva memorandumi sätteid, kui käesolevas memorandumis või selle lisas ei ole sõnaselgelt märgitud teisiti.

B. Käesoleva memorandumi ja selle lisade, liidete ning liideste alusel tehtavat koostööd koordineerib ja haldab Ameerika Ühendriikide valitsuse nimel Föderaalne Lennuamet ning Euroopa Liidu nimel Euroopa Komisjon.

C. Määratud ametiasutused, kes tegelevad käesoleva memorandumi koordineerimise ja juhtimisega ning kellele tuleb esitada taotlused käesoleva memorandumiga seotud teenuste osutamiseks, on järgmised:

1. Ameerika Ühendriikides:

Federal Aviation Administration (Föderaalne Lennuamet)
Office of International Affairs (rahvusvaheliste suhete osakond)
Africa, Europe & Middle East Office, AEU (Aafrika, Euroopa ja Lähis-Ida büroo (AEU))
Wilbur Wright Bldg., 6th Floor, East
600 Independence Ave., S.W.
Washington D.C.
20591 - USA
Telefon: + 1-202-267-1000
Faks: + 1-202-267-7198

2. Euroopa Liidus:

European Commission (Euroopa Komisjon)
Directorate-General for Mobility and Transport (liikuvuse ja transpordi peadirektoraat)
Directorate for Aviation (lennunduse direktoraat)
Rue de Mot, 24
1040 Brussels - Belgium
Telefon: + 32-2-299-19-15

D. Konkreetsete meetmetega seotud tehniliste programmide kontaktisikud määratakse kindlaks vastavalt käesoleva memorandumi lisades, liidetes ja liidestest sätestatud tingimustele.

III artikkel

Administratiivne juhtimine

A. Käesoleva memorandumi administratiivne juhtimine

1. Osalised kehtestavad juhtimisprotsessi, mida teostavad järgmised esindajad:

- a) Ameerika Ühendriike esindab Föderaalne Lennuameti (FAA) juht ning
- b) Euroopa Komisjoni esindab liikuvuse ja transpordi peadirektoraadi (DG MOVE) peadirektor.

Edaspidi osutatakse neile järgmiselt: „osaliste esindajad“.

2. Osaliste esindajad jälgivad koostööd teemadel, mida käsitletakse käesoleva memorandumi lisades ning asjakohastes liidetes ja liidestest.
3. Osaliste esindajad teevad järgmist:
  - a) võtavad vastu lisad ja nende muudatused ning
  - b) võtavad vastu ettepanekud muul viisil käesoleva memorandumi muutmiseks.
4. Osaliste esindajad tegelevad käesoleva memorandumi ja selle lisade, liidete ja liidestest kohaldamisalas järgmisega:
  - a) käesoleva memorandumi ning selle lisade, liidete ja liidestest rakendamisel tekkivad küsimused ning rakendamist mõjutavad muudatused;
  - b) ühise käsitusviisi kohaldamine uute tehnoloogialahenduste ja menetluste kasutuselevõtuks, sealhulgas teaduse, hindamise ja lennuliikluse korraldamise ning muudes vastastikku huvi pakkuvates valdkondades, ning
  - c) mõlema osalise õigusaktide eelnõud ja õigusaktid, mis võivad mõjutada teise osalise huvisid käesoleva memorandumi ning selle lisade, liidete ja liidestest kohaldamisalas.
5. Osaliste esindajad ei pea pidama regulaarseid koosolekuid. Koosolekuid võib kokku kutsuda vastavalt vajadusele. Kõnealuseid koosolekuid võib pidada telefoni teel, videokonverentsina või isiklikult kokku saades. Osaliste esindajate otsused dokumenteeritakse ja need võetakse vastu konsensuse alusel.
6. Osaliste esindajad võivad *ad hoc* kutsuda osalema erialaeksperte ja võivad vastavalt vajadusele asutada tehnilisi töörühmi.

B. Lisade administratiivne juhtimine

1. Iga käesoleva memorandumi lisa rakendamist juhib vastava lisa täitevkomitee. Iga täitevkomitee tööd juhivad kaks asjakohasel tegevustasandil kaasesimeest, kellest üks esindab Föderaalset Lennuametit ja teine Euroopa Komisjoni ja kellele on asjaomase lisa kohaselt see ülesanne määratud.
2. Osalised määravad asjakohasel juhul teised täitevkomitee liikmed esindama neid nende vastutusvaldkondades.
3. Täitevkomitee võib *ad hoc* kutsuda osalema erialaeksperte.
4. Täitevkomitee jälgib kõikide vastavate lisade ja nende liidete ja liidestest kohaselt asutatud komiteede, töörühmade ja muude rühmade tööd. Täitevkomiteed töötavad välja ja võtavad vastu sisemised juhtimiskorrad.
5. Kõik täitevkomitee otsused võetakse vastu kaasesimeeste konsensuse alusel. Kõnealused otsused peavad olema koostatud kirjalikult ning kaasesimehed peavad neile alla kirjutama.
6. Täitevkomiteed võivad tegeleda kõikide oma vastava lisa ning selle liidete ja liidestest toimimist käsitlevate küsimustega. Eelkõige vastutavad nad järgmise eest:
  - a) koostöö jälgimine oma vastavas lisa ja lisaga seotud liidetes ja liidestest käsitletavatel teemadel, asjakohaste juhiste andmine nende dokumentide alusel töötavatele töötajatele;
  - b) foorumi pakkumine aruteluks vastava lisa ning asjakohaste liidete ja liidestest kohaldamisalasse kuuluvates küsimustes:
    - lisade, liidete ja liidestest rakendamisel tekkivad küsimused ja nende rakendamist mõjutavad muudatused;
    - ühise käsitusviisi kohaldamine uute tehnoloogialahenduste ja menetluste kasutuselevõtu ning teadus- ja hindamisprogrammide suhtes ning muudes vastastikku huvi pakkuvates valdkondades ning
    - mõlema osalise õigusaktide eelnõud ja õigusaktid, mis võivad mõjutada teise osalise huvisid nende vastava lisa kohaldamisalas;

- c) ettepanekute heakskiitmine vastavate lisade muutmiseks ja nende edastamine osaliste esindajatele;
- d) vastavate lisade liidete ja liidete muudatuste vastuvõtmine pärast osaliste esindajatega konsulteerimist;
- e) vastavate lisade liidete liideste ja liideste muudatuste vastuvõtmine.

IV artikkel

Töötajate vahetamine

Osalised võivad vastavalt vajadusele vahetada tehnilisi töötajaid käesoleva memorandumi lisa, liites või liideses kirjeldatud toiminguteks. Kõnealune vahetamine toimub kooskõlas käesolevas memorandumis, selle lisades, liidetes ja liidestes sätestatud tingimustega. Tehnilised töötajad, keda osalised vahetavad, täidavad lisa, liites või liideses kirjeldatud ülesandeid. Tehnilised töötajad võivad vastastikuse kokkuleppe kohaselt kuuluda Ameerika Ühendriikide või Euroopa Liidu asutuste või töövõtjate personali hulka.

V artikkel

Seadmete laenutamise kord

Üks osaline (edaspidi „laenuleandja“) võib laenutada teisele osalisele (edaspidi „laenaja“) seadmeid käesoleva memorandumi lisa, liite või liidese alusel. Seadmete kõikide laenutamisuhtude suhtes kohaldatakse järgmisi üldsätteid, kui asjaomases lisa, liites või liideses ei ole märgitud teisiti:

- A. laenuleandja määrab kindlaks laenatava seadme väärtuse;
- B. laenaja võtab üle nii seadme kui ka vastutuse selle eest laenuleandja objektile vastavalt osaliste poolt lisa, liites või liideses kehtestatud korrale. Seade jääb laenaja kätte ja tema vastutusele selle ajani, kuni see tagastatakse laenuandjale vastavalt punktile H;
- C. laenaja kannab kõik kulud, mis on seotud seadme transportimisega objektile, mille osalised on asjaomases lisa, liites või liideses kindlaks määranud;
- D. osalised teevad koostööd seadme transportimiseks vajalike lubade, sealhulgas ekspordilitsentside hankimiseks;
- E. laenaja vastutab selle eest, et seade paigaldatakse osaliste poolt asjaomases lisa, liites või liideses kindlaksmääratud objektile. Laenuleandja abistab vajaduse korral laenajat laenutatud seadme paigaldamisel kooskõlas osaliste kokkulepitud tingimustega;
- F. laenaja kasutab laenuperioodil seadet ja hoiab seda nõuetekohases korras, tagab seadme pideva töövalmiduse ja võimaldab laenuleandjal seda mõistlikul ajal kontrollida;
- G. laenuleandja aitab laenajal leida allikaid tavaliste tarvikute ja selliste osade hankimiseks, mis ei ole laenajale kergesti kättesaadavad;
- H. pärast käesoleva memorandumi või selle vastava lisa, liite või liidese kehtivuse lõppemist või lõpetamist või kui seadme kasutamine on lõpule jõudnud, tagastab laenaja seadme omal kulul laenuleandjale;
- I. käesoleva memorandumi alusel laenatud ning laenaja käsutusse ja tema vastutuse alla antud seadme kadumise või rikkumise korral parandab laenaja vastavalt laenuleandja eelistusele rikutud seadme või hüvitab laenuleandjale kadunud või rikutud seadme maksumuse (mille suuruse on laenuleandja kindlaks määranud vastavalt punktile A);
- J. käesoleva memorandumi alusel üle antud seadmed on ette nähtud ainult teadus- ja arendustegevuseks või valideerimiseks ja nende kasutamine tsiviillennunduses või muul viisil käitamine on rangelt keelatud;
- K. tehnoloogia, seadmete ja muude käesoleva memorandumi alusel üleantavate elementide suhtes kohaldatakse osaliste asjaomaseid seadusi ja tegevuspõhimõtteid.

*VI artikkel***Rahastamine**

- A. Kumbki osaline kannab ise oma kulud seoses oma käesoleva memorandumi alusel võetud meetmetega, kui käesoleva memorandumi lisas, liites või liideses ei ole sätestatud teisiti.
- B. Ameerika Ühendriigid on registreerinud käesoleva memorandumi numbri all NAT-I-9406A, mida kasutatakse kõnealusele koostööprogrammile osutamiseks kõikides käesoleva memorandumiga seotud dokumentides.

*VII artikkel***Teabe avaldamine**

- A. Välja arvatud kohaldatavate õigusaktidega ettenähtud juhtudel või juhul, kui osalised on eelnevalt sõlminud sellekohase kirjaliku kokkuleppe, ei avalda kumbki osaline käesoleva memorandumi või selle lisade, liidete või liideste alusel teostatavate toimingute kohta mingit teavet või materjale muudele kolmandatele isikutele peale i) ülesannete täitmisel või programmides osalevate töövõtjate ja alltöövõtjate niivõrd, kuivõrd see on vajalik kõnealuste ülesannete ja programmide täitmiseks, või ii) osaliste muude ametiasutuste.
- B. Kui ühele osalisele saab teatavaks, et ta ei saa õigusnormide kohaselt täita käesoleva artikli lõikes A märgitud teabe mitteavaldamise sätteid või et seda võib põhjendatult eeldada, teavitab ta teist osalist sellest viivitamata ja enne teabe avaldamist. Seejärel konsulteerivad osalised teineteisega, et määrata kindlaks edasine tegevus.

*VIII artikkel***Intellektuaalomandi õigused**

- A. Osaline, kes annab teise osalise kasutusse intellektuaalomandi (mis hõlmab käesoleva memorandumi mõistes analüüsi, aruandeid, andmebaasi, tarkvara, oskusteavet, tehnilist teavet ja tundlikku äriteavet, andmeid, salvestisi ning asjaomaseid dokumente ja materjale, sõltumata andmekandjast, millele need on salvestatud) käesoleva memorandumi asjaomases lisas, liites või liideses sätestatud tingimustel, säilitab kõnealuse intellektuaalomandi suhtes samad õigused nagu omandi üleandmise ajal. Osaline, kes annab käesoleva memorandumi asjaomase lisa, liite või liidese kohaselt teise osalise kasutusse dokumendi või intellektuaalomandi, lisab kõnealusele dokumendile või intellektuaalomandile asjakohase selge märke selle kohta, kas tegemist on konfidentsiaalse äriteabega, omandi kohta käiva või ärisaladusega.
- B. Muudel kui käesoleva memorandumi lisas, liites või liideses märgitud juhtudel peab see osaline, kelle kasutusse teine osaline oma intellektuaalomandi käesoleva memorandumi alusel on andnud, silmas pidama järgmist:
- 1) tal ei teki seoses intellektuaalomandi vastuvõtmisega üleantud intellektuaalomandi suhtes mingeid omandiõigusi ning
  - 2) ta ei tohi teise osalise eelneva kirjaliku nõusolekuta anda intellektuaalomandit edasi kolmandatele isikutele, v.a käesoleva memorandumi asjaomase liite, lisa või liidese seotud programmis osalevatele töövõtjatele või alltöövõtjatele. Intellektuaalomandi edasiandmisel memorandumiga seotud programmis osalevale töövõtjale või alltöövõtjale peab intellektuaalomandi avalikustav osaline tegema järgmist:
    - a) võimaldama töövõtjal või alltöövõtjal kasutada intellektuaalomandit üksnes neil eesmärkidel, mis on kindlaks määratud asjaomases lisas, liites või liideses, ning
    - b) keelama töövõtjal või alltöövõtjal kõnealuse intellektuaalomandi edasiandmise kolmandatele isikutele, v.a juhul, kui teine osaline annab intellektuaalomandi edasiseks avalikustamiseks eelneva kirjaliku nõusoleku.
- C. Välja arvatud juhtudel, mis sätestatakse käesoleva memorandumi asjaomases lisas, liites või liideses, on käesoleva memorandumi ja selle lisade, liidete või liideste alusel ühiselt väljatöötatud intellektuaalomand mõlema osalise ühisomand.
- 1) Mõlemal osalisel on mittevälistav ja tühistamatu õigus kõnealust intellektuaalomandit kõikides riikides paljundada, seda avalikult levitada, tõlkida ja sellest tuletatud töid ette valmistada, tingimusel et kõnealuse intellektuaalomandi paljundamine, levitamine, tõlkimine ja sellest tuletatud tööde ettevalmistamine ei mõjuta teise osalise õigusi oma intellektuaalomandi kaitsmiseks. Mõlemal osalisel on õigus asjaomase intellektuaalomandi tõlge enne selle avalikku levitamist läbi vaadata.
  - 2) Kõikides käesoleva memorandumi ning selle lisade, liidete ja liideste alusel tehtud koostöö tulemusena valminud ja teaduslikes ja tehnikaajakirjades avaldatud artiklites, avalikustamisele kuuluvates teaduslikes aruannetes ja raamatute avalikult levitatavates eksemplarides peavad olema märgitud autorite nimed, v.a juhul, kui autor oma nime avaldamisest sõnaselgelt keeldub.

D. Kui osaline ei nõustu teise osalise poolt käesoleva memorandumi lisa, liite või liidese kohaselt esitatud dokumendi või muu intellektuaalomandi märgistamisega konfidentsiaalseks äriteabeks, omandi kohta käivaks või ärisaladuseks, taotleb märgistusega mittenõustunud osaline küsimuse lahendamiseks teise osalisega konsultatsioonide alustamist. Konsulteerida võib osaliste esindajate või asjaomase täitevkomitee koosolekul või käesoleva memorandumi lisa, liite või liidese alusel loodud muu komitee koosolekul.

IX artikkel

Puutumatus ja vastutus

A. Osalised arutavad vastavalt vajadusele käesoleva memorandumi asjaomase lisa, liite või liidese alusel toimuva koostööga seotud puutumatus- ja vastutusküsimusi.

B. Osalised lepivad kokku, et käesoleva memorandumi ning selle lisade, liidete ja liideste alusel tehtav koostöö toimub nõuetekohase professionaalse hoolikusega ning et võetakse kõik asjakohased meetmed, et minimeerida ohte kolmandatele isikutele, ja et järgitakse kõiki ohutus- ja järelevalvenõudeid.

X artikkel

Muudatused

A. Osalised võivad muuta käesolevat memorandumit, selle lisasid, liiteid ja liideseid, sõlmides selleks kirjaliku kokkuleppe, millele kirjutavad alla mõlemad osalised. Lisasid, liiteid ja liideseid võib muuta ka vastavalt III artiklis sätestatule.

B. Käesoleva memorandumi ning selle lisade, liidete ja liideste muudatused jõustuvad nii, nagu nende vastavates tingimustes on ette nähtud.

XI artikkel

Vaidluste lahendamine

Osalised lahendavad kõik käesoleva memorandumi või selle lisade, liidete või liideste tõlgendamisel või kohaldamisel tekkinud vaidlused omavaheliste konsultatsioonide teel. Osalised ei pöördu vaidluste lahendamiseks rahvusvahelise tribunali ega kolmandate isikute poole.

XII artikkel

Lisade, liidete ja liideste jõustumine ja lõpetamine

A. Iga lisa, liide või liides, mis on III artikli kohaselt vastu võetud pärast käesoleva memorandumi jõustumist, jõustub vastavalt selle tingimustele.

B. Kummalgi osalisel on õigus igal ajal lõpetada lisa, liite või liidese kehtivus, tingimusel et ta teatab sellest teisele osalisele kirjalikult kuuskümmend (60) päeva ette. Mõlemad osalised peavad oma toimingud lõpule viima saja kahekümne (120) päeva jooksul pärast lisa, liite või liidese kehtivuse lõpetamist.

C. Käesoleva memorandumi lõpetamine ei mõjuta V, VII, VIII ja IX artikli kohaseid osaliste õigusi ja kohustusi. Mõlemad osalised peavad oma toimingud lõpule viima saja kahekümne (120) päeva jooksul pärast käesoleva memorandumi kehtivuse lõpetamist.

---

1. LISA

AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE JA EUROOPA LIIDU VAHELISE KOOSTÖÖMEMORANDUMI NAT-I-9406A

LENNULIIKLUSE AJAKOHASTAMINE JA ÜLEMAAILMNE KOOSTALITLUSVÕIME

I artikkel

Eesmärk

Käesoleva lisa eesmärk on rakendada koostöömemorandumit NAT-I-9406A, mis on sõlmitud Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahel (edaspidi „memorandum“), ning sätestada tingimused, mille kohaselt osalised teevad koostööd mõlema osalise lennuliikluse korraldamise ajakohastamise alastes tegevustes, NextGenis ja ühtses Euroopa taevas (Single European Sky), lennuliikluse korraldamise ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks, võttes arvesse nii tsiviil- kui ka sõjalennundusega seotud õhuruumi kasutajate huve.

II artikkel

Põhimõtted

Osaliste lennuliikluse korraldamise ajakohastamise alaste tegevuste raames ning kooskõlas memorandumi I artikli lõikes C sätestatud põhimõtetega teevad osalised järgmist:

- A) võimaldavad teineteise valitsuste ja tööstussektori esindajatel vastavalt vajadusele osaleda asjakohaste nõuandvate kogude töös ning tööstusalgatustes kooskõlas kohaldatavate õigusnormide ning kõnealuste kogude ja algatuste tegevust reguleerivate eeskirjadega;
- B) püüavad pakkuda teineteise lennundussektori sidusrühmadele võimalusi osaleda tööprogrammides ning tagada neile juurdepääs vastavate lennuliikluse korraldamise ajakohastamise alaste tegevustega seotud teabele ja sellekohastele uurimistulemustele;
- C) käesoleva lisa IV artikli kohaselt moodustatud täitevkomitee kaudu määravad vastastikku kindlaks valdkonnad liidetes ja liidestes, kus on konkreetseid võimalusi osalemiseks mõlema osalise nõuandvates organites, algatustes, programmides ja projektides, ning
- D) täitevkomitee kaudu jälgivad käesoleva lisa rakendamist ja vajaduse korral võtavad vastu uusi liiteid või liideseid või olemasolevate liidete või liideste muudatusi kooskõlas memorandumi III artikli B osaga.

III artikkel

Koostöö ulatus

A. Koostöö seisneb mõlema osalise lennuliikluse korraldamise ajakohastamiseks tehtavatele jõupingutustele kaasaaitamises eesmärgiga saavutada vastastikuse koostöö abil ülemaailmne koostalitlusvõime, hõlmates sealhulgas koostööd järgmistes valdkondades:

- kõrgetasemeliste süsteemide määratlemine, toimimispõhimõtted, ülesehituse määratlemine ja tehniline lähtepunkt;
- tegevuskava ja standardimisalased tegevused;
- SESARi ja NextGeni lennuliikluse korraldamise alaste algatustega seotud teadus- ja arendustegevused;
- trajektoori- ja operatsioonipõhised toimingud;
- ülemaailmne koostalitlusvõime ja ühtlustamine, sealhulgas Rahvusvahelise Tsiviillennundusorganisatsiooni (International Civil Aviation Organization (ICAO)) algatuste toetamine;
- teabehaldus;
- side-, navigatsiooni- ja seirealased algatused;
- lennuliikluse korraldamise süsteemide ja võimekuste kasutuselevõtmine;
- standardite rakendamise ühtlustamine;
- lennuliikluse korraldamise süsteemidega seotud tulemuslikkuse näitajad ja ajakohastamisega seotud algatused;
- lennundustoimingute tulemuslikkuse näitajad;
- majanduslik modelleerimine ja analüüs;
- liiklusvooalane teave;

- lennuliikluse korraldamise ohutusega seotud algatused;
- uute õhusõidukite, sealhulgas mehitamata õhusõidukite süsteemide (UAS) lõimimine lennuliikluse korraldamisse;
- lennuliikluse korraldamise valdkonnaga seotud küberturvalisus;
- stimuleerivad meetmed;
- inimtegurid;
- tegevused lennujaamade parendamiseks.

B. Osalised koostavad vajaduse korral ja vastastikkuse alusel, kas iseseisvalt või ühiselt, vahetamise eesmärgil aruandeid, milles kirjeldatakse lennuliikluse korraldamisega seotud tehnilisi ja operatsioonilisi kasutusjuhendeid, mudeleid, prototüüpe, hinnanguid, valideerimisi ja võrdlusuuringuid. Hinnangute ja valideerimiste puhul võib kasutada mitmeid vahendeid, näiteks simulatsioone ja tegelikes oludes läbiviidavaid katseid.

IV artikkel

Juhtimine

Kooskõlas memorandumi III artikli B osaga asutavad osalised täitevkomitee, mis/mille:

- A) tööd juhivad kaks kaasesimeest – Föderaalse Lennuameti poolt NextGeni juhtiv ametnik või tema poolt määratud isik, ja Euroopa Komisjoni poolt liikuvuse ja transpordi peadirektoraadi ühtse Euroopa taeva üksuse juht või tema poolt määratud isik;
- B) muud liikmed on osaliste määratud, lähtudes nende vastutusvaldkondadest lennuliikluse korraldamises;
- C) tuleb kokku vähemalt üks kord aastas, et:
- 1) jälgida ja üle vaadata liidetes ja liidestest määratletud käimasolevate ühisprojektide ja -meetmetega seotud edusamme;
  - 2) hinnata saavutatud tulemusi;
  - 3) jälgida ja tagada käesoleva lisa tõhusat rakendamist, vajaduse korral konsulteerida tööstuse osalemise mehhanismide küsimustes või paluda küsimuste lahendamisel abi memorandumi III artikli A osas osutatud osaliste esindajatele;
- D) tegeleb kõikide käesoleva lisa ning selle liidete ja liidestest toimimist käsitlevate küsimustega. Eelkõige vastutab täitevkomitee vastavalt memorandumi III artikli B osale järgmise eest:
- 1) jälgib koostööd käesolevas lisa ja sellega seotud liidetes ja liidestest käsitlevatel teemadel, annab asjakohaseid juhiseid nende alusel töötavatele töötajatele;
  - 2) loob foorumi, kus arutatakse käesoleva lisa ning asjakohaste liidete ja liidestest kohaldamisalasse kuuluvaid küsimusi, milleks on:
    - käesoleva lisa ning selle liidete ja liidestest rakendamisel tekkivad küsimused ning rakendamist mõjutavad muudatused;
    - ühise käsitusviisi kohaldamine uute tehnoloogialahenduste ja menetluste kasutuselevõtuks, sealhulgas teaduse, hindamise ja kasutuselevõtu korraldamise ning muudes vastastikku huvi pakkuvates valdkondades, ning
    - mõlema osalise õigusaktide eelnõud ja õigusaktid, mis võivad mõjutada teise osalise huviseid käesoleva lisa kohaldamisalal;
  - 3) kiidab heaks ettepanekud käesoleva lisa muutmiseks ja edastab need osaliste esindajatele;
  - 4) võtab käesoleva lisa liidete ja liidestest muudatused vastu pärast osaliste esindajatega konsulteerimist;
  - 5) võtab vastu käesoleva lisa liidete liidestest ja liidestest muudatused;
- E) koostab oma töökorra. Kõik otsused võetakse vastu kaasesimeeste konsensuse alusel. Otsused peavad olema koostatud kirjalikult ning neile peavad alla kirjutama kaasesimehed;

- F) seisab hea käesoleva lisa liidete ja liideste alusel tehtavas töös sünergia tekkimise ja järjepidevuse ning dubleerimise vältimise eest;
- G) vajaduse korral kooskõlastab tegevust muude memorandumi alusel asutatud täitevkomiteedega, et soodustada sünergiaid ja järjepidevust ning vältida dubleerimist tööga, mida tehakse käesoleva memorandumi muude lisade alusel;
- H) annab vajaduse korral aru osaliste esindajatele.

V artikkel

Puutumatus ja vastutus

Osalised arutavad vastavalt vajadusele käesoleva lisa asjaomase liite või liidese alusel tehtavate tegevustega seotud puutumatus- ja vastutusküsimusi.

VI artikkel

Rakendamine

A. Kogu käesoleva lisa alusel tehtavat tööd kirjeldatakse liidetes või liidestes, millest pärast nende jõustumist saab käesoleva lisa lahutamatu osa.

B. Kõikidele liidetele ja liidestele antakse järjekorranumber ja need sisaldavad osaliste või osaliste määratud üksuste tehtava töö kirjeldust, kaasa arvatud järgmist: töö teostamise koht ja selle kavandatud kestus, töö teostamiseks vajalik personal ja muud ressursid, hinnangulised kulud ning asjaomase tööga seotud muu teave.

VII artikkel

Finantssätted

Kumbki osaline kannab ise oma tegevusega seotud kulud, kui asjaomases liites või liideses ei ole sätestatud teisiti.

VIII artikkel

Kontaktpunktid

Käesoleva lisa koordineerimise ja juhtimisega tegelevad määratud ametiasutused on järgmised:

1. Ameerika Ühendriikides:

Federal Aviation Administration (Föderaalne Lennuamet)
Office of International Affairs (rahvusvaheliste suhete osakond)
Africa, Europe & Middle East Office, AEU (Aafrika, Euroopa ja Lähis-Ida büroo (AEU))
Wilbur Wright Bldg., 6th Floor, East
600 Independence Avenue, S.W.
Washington D.C. 20591 – USA
Telefon: + 1 202-267-1000
Faks: + 1 202-267-7198

2. Euroopa Liidus:

Single European Sky Unit (Ühtse Euroopa taeva üksus)
Directorate-General for Mobility and Transport (liikuvuse ja transpordi peadirektoraat)
Directorate for Air Transport (lennutranspordi direktoraat)
European Commission (Euroopa Komisjon)
Rue de Mot 24
1040 Brussels - Belgium
Telefon: + 32-2-299-19-15

*IX artikkel***Lõpetamine**

Käesoleva lisa kehtivuse lõpetamisega lõpetatakse ka käesoleva lisa kohaselt vastu võetud liidete ja liideste kehtivus.

---

1. lisa 1. liide**Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A****SESARi ja NextGeni koostöö teadus- ja arendustegevuse ning valideerimise alal ja ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks***I artikkel***Eesmärk**

Käesoleva liite eesmärk on rakendada Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A (edaspidi „memorandum“) 1. lisa ning sätestada tingimused, mille kohaselt osalised teevad koostööd teadus- ja arendustegevuses ning valideerimises mõlema osalise lennuliikluse korraldamise ajakohastamise programmide (vastavalt NextGen ja SESAR) ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks, võttes arvesse nii tsiviil- kui ka sõjalennundusega seotud õhuruumi kasutajate huve.

*II artikkel***Mõisted**

Käesolevas liites tähistab mõiste „valideerimine“ kogu arendustsükli jooksul kinnituse andmist selle kohta, et kavandatav lahendus (k.a toimimispõhimõte, süsteem ja menetluskord) on kooskõlas sidusrühmade vajadustega.

*III artikkel***Põhimõtted**

Käesoleva liite alusel tehakse koostööd vastastikkuse alusel, kooskõlas memorandumi I artikli lõikes C sätestatud põhimõtetega.

Käesoleva liite V artikli kohaselt asutatud koordineerimiskomitee jälgib käesoleva lisa rakendamist ja määrab kindlaks valdkonnad, mis pakuvad konkreetseid võimalusi mõlema osalise nõuandvates organites, algatustes ning teadus- ja arendusprogrammides ja valideerimistoimingutes osalemiseks, eelkõige nendes valdkondades, mis on seotud selliste kõrgetasemeliste süsteemide määratlemisega nagu koostalitlusvõime, ülesehituse määratlemine ja tehniline lähtepunkt. Käesoleva liite V artikli kohaselt võib koordineerimiskomitee teha ettepanekuid liideste kohta kindlaksmääratud valdkondades.

*IV artikkel***Koostöö ulatus**

A. Koostöö hõlmab lennuliikluse korraldamisega seotud teadus- ja arendustegevust ja valideerimist ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks. Koostöö võib muu hulgas sisaldada ka käesoleva artikli punktides 1–5 sätestatud meetmeid.

1) Horisontaalsed meetmed

Horisontaalsed meetmed hõlmavad ülesandeid, mis ei ole konkreetselt seotud ühegi operatsioonilise ega tehnilise küsimusega, vaid mis mõjutavad vastastikku nii SESARit kui ka NextGeni. Kõnealused meetmed on koostöö seisukohalt eriti olulised, kuna iga kõrvalekalduv ühtsest käsitlusviisist võib ühtlustamist ja koostalitlusvõimet oluliselt kahjustada. Selles valdkonnas kavatsevad osalised käsitleda järgmisi küsimusi:

- a) toimimispõhimõtted ja tegevuskava;
- b) hajutamisteenuse pakkumine;
- c) tegevuskava koostamine, sh standardimine ja õiguslik reguleerimine, et hõlbustada samaaegset rakendamist;
- d) projektide põhjendamine ja investeeringute kavandamine;
- e) keskkonnaküsimused;

- f) ülemaailmse ja ICAO raames toimuva standardimise edendamiseks seotud tehniliste toimingute koordineerimine lennuliikluse korraldamise ajakohastamise valdkonnas;
- g) pardaseadmete arenduskavade kooskõlastamine ja ühtlustamine selleks, et tagada õhuruumi kasutajatele suurim majanduslik kasu, ning
- h) tehnilisi küsimusi ja lennutegevust käsitlevate muudatuste koordineeritud rakendamine, et saavutada/säilitada lennuliikluse tõrgeteta toimimine õhuruumi kasutajate jaoks.

2) Teabehaldus

Teabehaldus on seatud tähelepanu keskpunkti selleks, et tagada lennuliikluse korraldamisega seotud täpse ja asjakohase teabe õigeaegne ja tõrgeteta (koostalitluslik), turvaline ning ühiste otsuste tegemist toetav levitamine sidusrühmade hulgas. Selles valdkonnas kavatakse osalised käsitleda järgmisi küsimusi:

- a) süsteemidevahelise teabekorralduse (SWIM) koostalitlusvõime;
- b) lennundusteabehalduse (AIM) koostalitlusvõime ning
- c) meteoroloogilise teabe vahetamine.

3) Trajektoori-haldus

Trajektoori-haldus hõlmab neljamõõtmelisi (4D) trajektoore käsitleva teabe vahetamist nii õhk-õhk kui ka õhk-maa suunal, mis nõuab ühtse käsitusviisi kohaldamist nii terminoloogia, määratlemise kui ka lennuteabe vahetamise suhtes igal ajahetkel ja kõikides lennuetappides. Selles valdkonnas kavatakse osalised käsitleda järgmisi küsimusi:

- a) ühistrajektoori määratlemine ja sellekohase teabe vahetamine;
- b) lendude planeerimine ja lennuplaanide dünaamiline ajakohastamine;
- c) lennuliikluse korraldamine (sh trajektoori-looming ja trajektooriennustus);
- d) mehitemata õhusõidukite süsteemide (UAS) loimimine lennuliikluse korraldamise süsteemidega ning
- e) SESARI ja NextGeni toimimispõhimõtete, teenuste määratluste ja nende rakenduste, sh neljamõõtmeliste (4D) lennutrajektoori määratlemise ja vahetusvormingu rakenduste lähendamise.

4) Side-, navigatsiooni- ja seiresüsteemide (CNS) ning pardaseadmete koostalitlusvõime.

Side-, navigatsiooni- ja seiresüsteemide ning pardaseadmete koostalitlusvõime hõlmab pardasüsteemide kavandamist ning vastastikku koostalitlusvõimeliste õhk-õhk ja õhk-maa rakenduste ning süsteemide väljaarendamist. Selles valdkonnas kavatakse osalised käsitleda järgmisi küsimusi:

- a) pardaseadmete koostalitlusvõime, sealhulgas:
  - i) õhukokkupõrke vältimise süsteem (ACAS);
  - ii) pardaseadmete arenduskava ning
  - iii) õhus hajutamise abisüsteem (ASAS) nii õhk-õhk kui ka õhk-maa hajutamise abistamiseks;
- b) sidesüsteemid, sealhulgas:
  - i) andmesideteenused ja -tehnoloogia ning
  - ii) paindliku ehitusega sidevõrgud;
- c) navigatsioonisüsteemid, sealhulgas:
  - i) sooritusel põhinev navigatsioon (PBN) ning
  - ii) ülemaailmse satelliitnavigatsioonisüsteemi (GNSS) rakendused lennuks nii marsruutidel kui ka lähenemisalal, sealhulgas vertikaalse juhendamisega lähenemisprotseduurid (APV);
- d) seiresüsteemid, sealhulgas:
  - i) automaatse sõltuva seirega (ADS) seotud teenused ja tehnoloogia ning
  - ii) maapealse liikluse seire vahendid.

5) Koostööprojektid

Koostööprojektid hõlmavad selliseid *ad hoc* projekte, mille puhul mõlema osalise arvates tuleks rõhk panna koordineerimisele ja koostööle.

B. Osalised koostavad vajaduse korral vastastikkuse alusel, kas iseseisvalt või ühiselt, vahetamise eesmärgil aruandeid, milles kirjeldatakse lennuliikluse korraldamisega seotud tehnilisi ja operatsioonilisi kasutusplahimõtteid, mudeleid, prototüüpe, hinnanguid, valideerimisi ja võrdlusuuringuid. Hinnangute ja valideerimiste puhul võib kasutada mitmeid vahendeid, näiteks simulatsioone ja tegelikes oludes läbiviidavaid katseid.

V artikkel

Juhtimine

Rahaliste vahendite olemasolu korral algatavad ja juhivad osalised projekte ja toiminguid ning tagavad, et tehtav töö oleks tulemusele orienteeritud, praktiline ja õigeaegne, tekitades sünergiat ja vältides dubleerimist. Sel eesmärgil asutatakse koordineerimiskomitee, mis/mille:

- A) tööd juhivad kaks kaasesimeest – üks Föderaalse Lennuameti ja teine Euroopa Komisjoni esindaja või nende määratud isikud;
- B) koosneb võrdsest arvust Föderaalse Lennuameti ja Euroopa Komisjoni määratud isikutest;
- C) tuleb kokku vähemalt kaks korda aastas, et:
  - 1) jälgida ja üle vaadata edusamme seoses liidestes määratletud käimasolevate ühisprojektide ja -toimingutega, mida teostavad käesoleva artikli punkti F kohaselt asutatud töörühmad;
  - 2) hinnata saavutatud tulemusi;
  - 3) teha vajaduse korral ettepanekuid uute projektide ja tegevuste algatamiseks;
  - 4) töötada välja ettepanekuid käesoleva liite liideste või liideste muudatuste kohta ja esitada need täitevkomiteele heakskiitmiseks ning
  - 5) jälgida ja tagada käesoleva liite tõhusat rakendamist ja vajaduse korral konsulteerida tööstuse osalemise mehhanismide küsimustes või paluda küsimuste lahendamisel abi täitevkomiteelt;
- D) koostab oma töökorra. Kõik otsused võetakse vastu kaasesimeeste konsensuse alusel. Kõnealused otsused peavad olema koostatud kirjalikult ning neile peavad alla kirjutama kaasesimehed või nende määratud isikud;
- E) annab aru memorandumi 1. lisa IV artikli kohaselt asutatud täitevkomiteele;
- F) vajaduse korral asutab käesoleva liite konkreetsete projektide või tegevuste jaoks töörühmi. Iga töörühm koosneb asjakohasest ja piiratud arvust liikmetest, kes esindavad osalisi. Töörühmad tulevad kokku vastavalt vajadusele, järgivad koordineerimiskomitee juhiseid ja annavad koordineerimiskomiteele korrapäraselt aru.

VI artikkel

Puutumatus ja vastutus

Osalised arutavad vastavalt vajadusele käesoleva liite või asjaomase liidese alusel võetavate meetmetega seotud puutumatus- ja vastutusküsimusi.

VII artikkel

Rakendamine

- A. Kogu käesoleva liite alusel tehtavat tööd kirjeldatakse liidestes, millest pärast nende jõustumist saab käesoleva liite lahutamatu osa.
- B. Iga liides sisaldab osaliste või osaliste määratud töörühmade tehtava töö kirjeldust, kaasa arvatud töö tegemise koht ja selle kavandatav kestus; töö tegemiseks vajalik personal ja muud ressursid; hinnangulised kulud ning asjaomase tööga seotud muu teave.

VIII artikkel

Finantssätted

Kumbki osaline kannab ise oma tegevusega seotud kulud, kui käesoleva liite asjaomases liides ei ole sätestatud teisiti.

*IX artikkel***Kontaktpunktid**

A. Käesoleva liite koordineerimise ja juhtimisega tegelevad määratud ametiasutused on järgmised:

1. Ameerika Ühendriikides:

Federal Aviation Administration (Föderaalne Lennuamet)
Office of International Affairs (rahvusvaheliste suhete osakond)
Africa, Europe & Middle East Office, AEU (Aafrika, Euroopa ja Lähis-Ida büroo (AEU))
Wilbur Wright Bldg., 6th Floor, East
600 Independence Avenue, S.W.
Washington D.C. 20591 – USA
Telefon: + 1 202-267-1000
Faks: + 1 202-267-7198

2. Euroopa Liidus:

Single European Sky Unit (Ühtse Euroopa taeva üksus)
Directorate-General for Mobility and Transport (liikuvuse ja transpordi peadirektoraat)
Directorate for Air Transport (lennutranspordi direktoraat)
European Commission (Euroopa Komisjon)
Rue de Mot 24
1040 Brussels - Belgium
Telefon: + 32 2 296 84 30

B. Konkreetsete meetmetega seotud tehniliste programmide kontaktisikud määratakse kindlaks vastavalt käesoleva memorandumi lisades, liidetes ja liidestes sätestatud tingimustele.

*X artikkel***Lõpetamine**

Käesoleva liite kehtivuse lõpetamisega lõpetatakse ka osaliste poolt käesoleva liite kohaselt sõlmitud liideste kehtivus.

---

1. lisa 1. liite 1. liides**Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A****SESARi ja NextGeni koostöö horisontaalsete meetmete alal ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks***I artikkel***Eesmärk**

A. Käesolev Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A (edaspidi „memorandum“) 1. lisa 1. liite (edaspidi „1. liide“) 1. liides sätestab tingimused koostööks NextGeni ja SESARi programmide horisontaalse iseloomuga meetmete (edaspidi „horisontaalsed meetmed“) alal ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks.

B. Käesolevas liideses:

- 1) kirjeldatakse tehtavat tööd ning
- 2) täpsustatakse võimalikke erandeid memorandumi VIII artiklis esitatud intellektuaalomandiõiguste kaitse sätetest.

*II artikkel***Koostöö ulatus**

A. Ameerika Ühendriigid ja EL (edaspidi „osalised“) lepivad kokku rea horisontaalse meetmete, eelkõige allpool kirjeldatud meetmete koordineerimises. Ameerika Ühendriikide poolt on käesoleva liidese rakendajaks Föderaalne Lennuamet. ELi poolt on käesoleva liidese rakendajaks Euroopa Komisjon, kes võib määrata käesoleva liidese kohase koostöö tegijaks ühisetevõtte SESAR.

B. Osalised teevad tööd toimumispõhimõtete ühiste määratluste väljatöötamiseks valdkondades, kus on vaja tagada õhuruumi kasutajate optimaalne sooritus ja koostalitlusvõime ning püüavad kokku leppida ühises rakendamise ajakavas. See töö hõlmab konkreetseid koordineerimistegevusi, mis omakorda hõlmavad hajutamismeetodeid ja seonduvate lennuliikluse korraldamise teenuste määratlemist. Kõnealuseid koordineerimistegevusi tehes võtavad osalised arvesse:

- 1) kõnealuste tegevuste olulist rolli muude käesoleva liidese ja 1. liite muude liideste alusel toimuvate koordineerimistegevuste toetamisel ning
- 2) vajadust teha järgmist: i) kooskõlastada vaated ja saavutada ühine arusaamine SESARi ja NextGeni põhielementide osas, eelkõige, mis puudutab asjakohaste toimumis-, keskkonna-, turvalisuse ja julgeolekueesmärkide saavutamist; ii) töötada välja täiendavad eeskirjad ning iii) luua võimalused koostalitlusvõime saavutamiseks ja säilitamiseks kavandatavate kasutuselevõtmiste ajal.

C. Osalised koordineerivad üksteisega oma 1. liites kirjeldatud horisontaalsete meetmetega seoses olevate standardimist ja õiguslikku reguleerimist puudutavate tegevuskavade arengusuundi, et vältida suuremaid koostalitlusvõimega seotud probleeme ülemaailmsel tasandil, mille põhjuseks on kooskõla puudumine uute vastuvõtmisel. Samal põhjusel püüavad osalised määrata Rahvusvahelise Tsiviillennundusorganisatsiooni raames kindlaks ühtset käsitlusviisi rahvusvahelisele õiguslikule reguleerimisele ja standarditele, mis puudutavad käitamist ja tehnilist võimekust, ning seda käsitlusviisi edendada.

D. Osalised koordineerivad oma käsitlusviisi kasutuselevõtuga seotud tegevuste, vahendite ja planeerimise osas, et hõlbustada tõrgeteta tehniliste ja käitamise seotud muudatuste tegemist Ameerika Ühendriikide ja ELi lennuliikluse korraldamise süsteemides ja saavutada operatiivselt kasutuselevõtu tähtaegade ja kuupäevade kooskõla seal, kus vajadus koostalitlusvõime järele on suurim.

E. Osalised koordineerivad oma käsitlusviisi käitamisega seonduvate muudatuste tegemisel, et saavutada parim tulemus ohutuse, turvalisuse, keskkonna ja inimtegurite osas ning projektide põhjendamiselstandardite ja õigusaktide. Selles valdkonnas püütakse leida ja kooskõlastada parimaid modelleerimistavasid ja parendamise meetodeid, eelkõige silmas pidades täiendavate eesmärkide seadmist ja põhjustest aru saamist, selleks et SESARi ja NextGeni tulemuslikkust näitavate elementide ja mõju võrdlus oleks paikapidav.

*III artikkel***Juhtimine ja rakendamine**

A. Käesoleva liidese alusel tehtava töö juhtimine toimub 1. liite V artiklis sätestatud tingimustel. Osalised määratlevad horisontaalsete meetmete haldamise üksikasjalikumalt ühise haldamise kohta koostatavas dokumendis, mille kiidab heaks 1. liite kohaselt asutatud koordineerimiskomitee. Selles dokumendis kirjeldatakse vahendeid, rolle, vastutusi ja osalejaid igas konkreetses horisontaalsete meetmete ettevõtmises ning tööprotsesse.

B. Käesoleva liidese kohaselt tehtav töö jagatakse hiljem üksikuteks seotud horisontaalseteks meetmeteks või meetmete rühmadeks. Töödokumendis, mille 1. liite kohaselt asutatud koordineerimiskomitee heaks kiidab, kirjeldatakse üksikasjalikult iga üksiku horisontaalse meetme või meetmete rühma raames tehtava koostöö ulatust, määratakse kindlaks mõlema osalise tehnilise programmi kontaktisikud ja kirjeldatakse iga meetme seost teiste meetmetega.

*IV artikkel***Rahastamine**

Kumbki osaline kannab ise oma käesoleva liidese alusel tehtava töö kulud.

*V artikkel***Intellektuaalomandi õigused**

Kohaldatakse memorandumi VIII artiklis (Intellektuaalomandi õigused) sätestatud tingimusi. Kui üks osaline vajab juurdepääsu teise osalise omanduses olevale intellektuaalomandile, selleks et oleks võimalik kasutada käesoleva liidese alusel osaliste ühiselt loodud intellektuaalomandit, võimaldab omanik talle juurdepääsu memorandumi VIII artikli lõikes B üksikasjalikult kirjeldatud tingimustel, välja arvatud juhul, kui osalised on erandkorras kokku leppinud rangemates juurdepääsutingimustes.

*VI artikkel***Kontaktpunktid**

Osalised edastavad teineteisele teabe käesoleva liidese alusel võetavate horisontaalsete meetmete tehnilise koordineerimise ja juhtimise kontaktpunktide kohta.

---

1. lisa 1. liite 2. liides**Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A****SESARi ja NextGeni koostöö teabehalduse alal ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks***I artikkel***Eesmärk**

A. Käesolev Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A (edaspidi „memorandum“) 1. lisa 1. liite (edaspidi „1. liide“) 2. liides sätestab tingimused koostööks teabehalduse alal NextGeni ja SESARi programmide ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks.

B. Käesolevas liideses:

- 1) kirjeldatakse tehtavat tööd ning
- 2) täpsustatakse võimalikke erandeid memorandumi VIII artiklis esitatud intellektuaalomandiõiguste kaitse sätetest.

*II artikkel***Koostöö ulatus**

A. Ameerika Ühendriigid ja EL (edaspidi „osalised“) lepivad kokku rea teabehalduse valdkonna meetmete koordineerimises, eelkõige silmas pidades võrgukeskset lennuliikluse korraldamise koostalitlusvõimelisust toetavat teabevahetust, mis toetub süsteemidevahelise teabehalduse (SWIM) kontseptsioonile (üheskoos „teabehalduse meetmed“), mida kirjeldatakse täpsemalt järgmistes lõigetes. Ameerika Ühendriikide poolt on käesoleva liidese rakendajaks Föderaalne Lennuamet. ELi poolt on käesoleva liidese rakendajaks Euroopa Komisjon, kes võib määrata käesoleva liidese kohase koostöö tegijaks ühisettevõtte SESAR.

B. Osalised teevad koostööd süsteemidevahelise teabehalduse koostalitlusvõimelise tehnilise taristu määramiseks ja rakendamiseks. Kõnealusel töös määratletakse süsteemidevahelise teabehalduse koostalitlusvõimelise tehnilise taristu põhilised võimekused, mis on muu hulgas järgmised: ühtsed sõnumite vahetamise mallid; registriteenused (sealhulgas kataloog ja (teabe) leidmine); turvalisusega seotud teenused; vahetatava põhiteabe, sealhulgas atribuutide, ühetaoline disain; mis võimaldavad optimaalset operatiivset lennuliikluse korraldamist SESARi ja NextGeni piirkondade vahel. Vajaduse korral määratletakse ühised teabehalduse funktsioonid. Osalised kaaluvad õhusõidukite ja lennujaamade integreerimist süsteemidevahelise teabehalduse tehnilisse taristusse.

C. Osalised töötavad välja ühtse terminoloogia, mis toetab ühiste lennuliikluse korraldamist puudutavate otsuste tegemist, võimaldades õigeaegselt, täpselt ja ohutult edastada teavet maapealseteks ja õhus toimivateks tegevusteks, kus sellise terminoloogia kasutamine suurendaks ja/või säilitaks koostalitlusvõimet ja seega toimimise tulemuslikkust. Ühtse terminoloogia väljatöötamisel võtavad osalised arvesse, kuidas asjaomane terminoloogia toetaks käesoleva ja muude liideste alusel toimuvaid koordineerimistegevusi. Samuti aitavad osalised levitada ühist arusaama, et nii SESARi kui ka NextGeni toimimispõhimõtetes on oluline järgmine: aidata saavutada, et õige teave jõuaks õigel ajal õigete inimesteni, et toetada õigete operatiivotsuste tegemist.

D. Osalised koordineerivad oma vastavaid teabehalduse meetmeid, et saavutada ühtne teabehaldus kogu lennundusteahalduse raames, meteoroloogiateabe vahetamine ja lendude kavandamine, vastavalt 1. liite 3. liideses märgitule, võttes arvesse tavalisi tegevusstsenaariume, mille puhul on teave vajalik, et i) toetada strateegilist planeerimist, teostamist ja lennujärgseid etappe ning ii) saavutada koostalitlusvõimelised ja ühtsed teabe esitamise nõuded.

E. Osalised laiendavad teabehalduse alase koostöö ulatust muudele teabevahetuse valdkondadele, kui see on vajalik SESARi ja NextGeni tulemuslikkuse ja mõju parendamiseks.

*III artikkel***Juhtimine ja rakendamine**

A. Käesoleva liidese alusel tehtava töö juhtimine toimub 1. liite V artiklis sätestatud tingimustel. Osalised määratlevad teabehalduse meetmete haldamise üksikasjalikumalt ühise haldamise kohta koostatavas dokumendis, mille kiidab heaks 1. liite kohaselt asutatud koordineerimiskomitee. Selles dokumendis kirjeldatakse vahendeid, rolle, vastutusi ja osalejaid igas konkreetses teabehalduse meetmetega seotud ettevõtmises ning vastavaid tööprotsesse.

B. Käesoleva liidese kohaselt tehtav töö jagatakse hiljem üksikuteks seotud teabehalduse meetmeteks või meetmete rühmadeks. Töödokumendis, mille 1. liite kohaselt asutatud koordineerimiskomitee heaks kiidab, kirjeldatakse üksikasjalikult iga üksiku teabehalduse meetme või meetmete rühma raames tehtava koostöö ulatust, määratakse kindlaks mõlema osalise tehnilise programmi kontaktisikud ja kirjeldatakse iga meetme seost teiste meetmetega.

*IV artikkel***Rahastamine**

Kumbki osaline kannab ise oma käesoleva liidese alusel tehtava tööga seotud kulud.

*V artikkel***Intellektuaalomandi õigused**

Kohaldatakse memorandumi VIII artiklis (Intellektuaalomandi õigused) sätestatud tingimusi. Kui üks osaline vajab juurdepääsu teise osalise omanduses olevale intellektuaalomandile, selleks et oleks võimalik kasutada käesoleva liidese alusel osaliste ühiselt loodud intellektuaalomandit, võimaldab omanik talle juurdepääsu memorandumi VIII artikli lõikes B üksikasjalikult kirjeldatud tingimustel, välja arvatud juhul, kui osalised on erandkorras kokku leppinud rangemates juurdepääsutingimustes.

*VI artikkel***Kontaktpunktid**

Osalised edastavad teineteisele teabe käesoleva liidese alusel võetavate teabehalduse meetmete tehnilise koordineerimise ja juhtimise kontaktpunktide kohta.

---

1. lisa 1. liite 3. liides**Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A****SESARi ja NextGeni koostöö trajektoori halduse alal ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks***I artikkel***Eesmärk**

A. Käesolev Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A (edaspidi „memorandum“) 1. lisa 1. liite (edaspidi „1. liide“) 3. liides sätestab tingimused koostööks trajektoori halduse valdkonna meetmete (edaspidi „trajektoori halduse meetmed“) alal NextGeni ja SESARi programmide ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks.

B. Käesolevas liideses:

- 1) kirjeldatakse tehtavat tööd ning
- 2) täpsustatakse võimalikke erandeid memorandumi VIII artiklis esitatud intellektuaalomandiõiguste kaitse sätestest.

*II artikkel***Koostöö ulatus**

A. Ameerika Ühendriigid ja EL (edaspidi „osalised“) lepivad kokku rea trajektoori halduse meetmete koordineerimises. See valdkond on SESARi ja NextGeni toimimispõhimõtte üks peamisi võimekusi ja koordineerimine on vajalik, selleks et tagada ühine arusaamine trajektoori, selle seostest lendude kavandamise, strateegilise planeerimise, teostamise ja lennujärgsete etappidega ja kõikide õhuruumi kasutajatega, sealhulgas mehitamata õhusõidukite süsteemidega. Kõnealuseid tegevusi käsitletakse täpsemalt järgmistes lõigetes. Ameerika Ühendriikide poolt on käesoleva liidese rakendajaks Föderaalne Lennuamet. ELi poolt on käesoleva liidese rakendajaks Euroopa Komisjon, kes võib määrata käesoleva liidese kohase koostöö tegijaks ühisettevõtte SESAR.

B. Osalised teevad koostööd eri tegevusstenaariumite puhuks neljamõõtmelise (4D) trajektoori ühiseks määratlemiseks, mis kirjeldaks tulevast lennuliikluse korraldamise keskkonda ning andmete vahetamise formaati (mis toetaks nii õhk-maa, õhk-õhk ja maa-maa suunal andmete vahetamist kui ka üleminekut süsteemidevahelise teabehalduse formaatidele), mis viiks koostöövõimelise ja tulemusliku lahenduseni, mida oleks võimalik formaliseerida asjakohaste EUROCAE, RTCA ja Rahvusvahelise Tsiivilennundusorganisatsiooni standardimistevõimete kaudu, nagu on mõeldud 1. liite 1. liideses.

C. 4D trajektoori kontekstis koordineerivad osalised järgmiste kontseptsioonide väljatöötamist: lendude kavandamine ja käitamise strateegiline kavandamine; kavandamine lendude teostamise ajal; dünaamiline trajektoori värskendamine lendude teostamise ajal ja lennujärgne analüüs ja arhiveerimine. Kõnealuse koordineerimise eesmärgiks on ühised ülemaailmselt koostalitlusvõimelisust tagavad toimimisnõuded.

D. Osalised kooskõlastavad nõudluse ja suutlikkuse tasakaalustamise, liikluse sünkroniseerimise ja konfliktihaldamise rakenduste kontseptsioone. Kõnealune koordineerimine hõlmab teabevahetust aluseks oleva õhul ja maal baseeruva trajektoori prognoosimise kohta ja selle integreerimist süsteemidesse ja käitamisprotseduuridesse, mis viib ühiste ülemaailmselt koostöövõimeliste ja tulemuslike lahendusteni.

E. Osalised koordineerivad käitamismeetodite, protseduuride ja tehnoloogiliste nõuete arendamist mehitamata õhusõidukite süsteemide käitamise integreerimiseks õhuruumi, kus kehtivad tsiivil-instrumentaallennureeglid, mis viib ühiste ülemaailmselt koostöövõimeliste ja tulemuslike lahendusteni. Kõnealuse koordineerimise eesmärgiks on mehitamata õhusõidukite süsteemide käitamise ohutu integreerimine õhuruumi, kus toimuvad mehitatud tsiivilennud.

*III artikkel***Juhtimine ja rakendamine**

A. Käesoleva liidese alusel tehtava töo juhtimine toimub 1. liite V artiklis sätestatud tingimustel. Osalised määratlevad trajektoori halduse meetmete haldamise üksikasjalikumalt ühise haldamise kohta koostatavas dokumendis, mille kiidab heaks 1. liite kohaselt asutatud koordineerimiskomitee. Selles dokumendis kirjeldatakse vahendeid, rolle, vastutusi ja osalejaid igas konkreetses trajektoori halduse meetmega seotud ettevõtmises ning vastavaid tööprotsesse.

B. Käesoleva liidese kohaselt tehtav töö jagatakse hiljem üksikuteks seotud trajektoorihooduse meetmeteks või meetmete rühmadeks. Töödokumendis, mille 1. liite kohaselt asutatud koordineerimiskomitee heaks kiidab, kirjeldatakse üksikasjalikult iga üksiku trajektoorihooduse meetme või meetmete rühma raames tehtava koostöö ulatust, määratakse kindlaks mõlema osalise tehnilise programmi kontaktisikud ja kirjeldatakse iga meetme seost teiste meetmetega.

IV artikkel

Rahastamine

Kumbki osapool kannab ise oma käesoleva liidese alusel tehtava tööga seotud kulud.

V artikkel

Intellektuaalomandi õigused

Kohaldatakse memorandumi VIII artiklis (Intellektuaalomandi õigused) sätestatud tingimusi. Kui üks osaline vajab juurdepääsu teise osalise omanduses olevale intellektuaalomandile, selleks et oleks võimalik kasutada käesoleva liidese alusel osaliste ühiselt loodud intellektuaalomandit, võimaldab omanik talle juurdepääsu memorandumi VIII artikli lõikes B üksikasjalikult kirjeldatud tingimustel, välja arvatud juhul, kui osalised on erandkorras kokku leppinud rangemates juurdepääsutingimustes.

VI artikkel

Kontaktpunktid

Osalised edastavad teineteisele teabe käesoleva liidese alusel võetavate trajektoorihooduse meetmete tehnilise koordineerimise ja juhtimise kontaktpunktide kohta.

---

1. lisa 1. liite 4. liides**Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A****SESAR*i* ja NextGen*i* koostöö side-, navigatsiooni- ja seiresüsteemide ning pardaseadmete koostalitlusvõime alal ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks***I artikkel***Eesmärk**

A. Käesolev Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A (edaspidi „memorandum“) 1. lisa 1. liite (edaspidi „1. liide“) 4. liides sätestab tingimused koostööks side-, navigatsiooni- ja seiresüsteemide ning pardaseadmete koostalitlusvõime alaste meetmete alal NextGen*i* ja SESAR*i* programmide ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks.

B. Käesolevas liideses:

- 1) kirjeldatakse tehtavat tööd ning
- 2) täpsustatakse võimalikke erandeid memorandumi VIII artiklis esitatud intellektuaalomandiõiguste kaitse sätestest.

*II artikkel***Koostöö ulatus**

Ameerika Ühendriigid ja EL (edaspidi „osalised“) lepivad kokku side-, navigatsiooni- ja seiresüsteemide ning pardaseadmete koostalitlusvõime alaste meetmete koordineerimises, eelkõige järgmistes lõigetes sätestatud tegevustes. Ameerika Ühendriikide poolt on käesoleva liidese rakendajaks Föderaalne Lennuamet. ELi poolt on käesoleva liidese rakendajaks Euroopa Komisjon, kes võib määrata käesoleva liidese kohase koostöö tegijaks ühisetevõtte SESAR.

A. Sidesüsteemid

1) Osalised teevad tööd, et saavutada tulevaste sidesüsteemide tehnoloogiate koostalitlusvõime, sealhulgas:

- a) õhk/maa ja õhk/õhk andmevahetusteenused (Air/Ground and Air/Air datalink services);
- b) alamvõrkude, sealhulgas maapealse süsteemi (nt L-band Digital Aeronautical Communication System), lennujaamakeskse kõrge ribalaiusega lähialasüsteemi (nt Aeronautical Mobile Airport Communication System), tulevaste satelliitsidelahenduste ja sidesüsteemide haldusfunktsioonide (nt mitmikühenduse haldus, teenuste kvaliteedi haldus, turve), ning
- c) võimalik sõjalennukite ühendamine lennuliikluse korraldamise süsteemi militaarandmesidesüsteemi kaudu.

2) Osalised koordineerivad tegevust, et tagada tõhus raadiosagedusspektri kasutamine ning et uued tehnoloogiad oleksid kahjulike häireteta.

3) Samuti koordineerivad osalised oma käsitusviisi avioonika arendamise osas, eelkõige seoses paindliku ehitusega sidevõrkude arendamisega, näiteks tarkvara määratletud raadiod lennuki pardal kasutamiseks.

B. Navigatsioon

Osalised töötavad selle nimel, et tagada koostalitlusvõimeline navigatsioonitaristu, mis toetaks suutlikkuspõhiseid navigatsiooniprotseduure marsruudil ja lähenemisalal, kaaluvad võimalust ratsionaliseerida maapealset navigatsioonitaristut (nt VHF-ringsuunaline raadiomajakas (VOR)). Osaliste vahel toimuva koordineerimise käigus navigatsioonitaristu koostalitlusvõime valdkonnas peetakse silmas järgmist:

- 1) lahendused peavad põhinema ülemaailmsel satelliitnavigatsioonisüsteemil (GNSS);

- 2) tuleb otsida ühiseid lahendusi täppislähenedemisele ja mitte-täppislähenedemisele maapealseid või satelliidipõhiseid tugisüsteeme kasutades ning
- 3) sealhulgas koordineeritakse ka käsitusviise paljumoodilise vastuvõtja avioonika arendamise osas.

C. Seire

- 1) Osalised töötavad selle nimel, et tagada nende vastavate üldsaaetega automaatse sõltuva seire (ADS-B) arenguplaanide kooskõla, toetades nii maapealseid seirerakendusi kui ka õhus hajutamise abisüsteeme (ASAS) ADS-B välja/sisse võimekuse arendamise abil.
- 2) Osalised võivad kaaluda võimalusi i) 1090 ADS-B süsteemi kasuliku eluea pikendamiseks ja ii) uue ADS-B süsteemi sisseadmist.

D. Pardaseadmete koostalitlusvõime

- 1) Osalised tagavad, et pardaseadmete arenduskavadega seotud tegevused oleksid SESARis ja NextGeni ühtlustatud eesmärgiga kehtestada ühtsed avioonikastandardid, mis vastavad nii SESARi kui ka NextGeni vajadustele.
- 2) Osalised koordineerivad funktsionaalse ülesehituse loomist, mis toetab nii SESARi kui ka NextGeni kontseptsioonielemente (nt neljamõõtmeline käitamine, õhukokkupõrke vältimise süsteem (ACAS) ja selle funktsioonid) ning samuti neid toetavaid vahendeid (nt side-, navigatsiooni- ja seiresüsteeme), mida on võimalik rakendada paljude õhusõidukite platvormide puhul (nt pealiin, piirkondlik, üldlennundus, militaarne), võttes seejuures arvesse nii tulevase sobivuse kui ka moderniseerimise aspekte.

E. Spekter

Osalised teevad järgmist:

- 1) koordineerivad omavahel spektri-tõhusate side-, navigatsiooni- ja seiresüsteemide arendamist ning
- 2) teevad koostööd, et kaitsta aeronavigatsioonis kasutatavat raadiosagedusspektrit kahjulike häirete eest ning tagada olemasolevate ja tulevaste side-, navigatsiooni- ja seiresüsteemide toimimiseks vajaliku spektri kättesaadavus.

III artikkel

Juhtimine ja rakendamine

A. Käesoleva liidese alusel tehtava töö juhtimine toimub 1. liite V artiklis sätestatud tingimustel. Osalised määratlevad side-, navigatsiooni- ja seiresüsteemide ja pardaseadmete koostalitlusvõime meetmete haldamise üksikasjalikumalt ühise haldamise kohta koostatavas dokumendis, mille kiidab heaks 1. liite kohaselt asutatud koordineerimiskomitee. Selles dokumendis kirjeldatakse vahendeid, rolle, vastutusi ja osalejaid igas konkreetses side-, navigatsiooni- ja seiresüsteemide ja pardaseadmete koostalitlusvõime meetmega seotud ettevõtmises ning vastavaid tööprotsesse.

B. Käesoleva liidese kohaselt tehtav töö jagatakse hiljem üksikuteks side-, navigatsiooni- ja seiresüsteemide ja pardaseadmete koostalitlusvõimega seotud meetmeteks või meetmete rühmadeks. Töödokumendis, mille 1. liite kohaselt asutatud koordineerimiskomitee heaks kiidab, kirjeldatakse üksikasjalikult iga üksiku side-, navigatsiooni- ja seiresüsteemide ja pardaseadmete koostalitlusvõimega seotud meetme või meetmete rühma raames tehtava koostöö ulatust, määratakse kindlaks mõlema osalise tehnilise programmi kontaktisikud ja kirjeldatakse iga meetme seost teiste meetmetega.

IV artikkel

Rahastamine

Kumbki osapool kannab ise oma käesoleva liidese alusel tehtava tööga seotud kulud.

*V artikkel***Intellektuaalomandi õigused**

Kohaldatakse memorandumi VIII artiklis (Intellektuaalomandi õigused) sätestatud tingimusi. Kui üks osaline vajab juurdepääsu teise osalise omanduses olevale intellektuaalomandile, selleks et oleks võimalik kasutada käesoleva liidese alusel osaliste ühiselt loodud intellektuaalomandit, võimaldab omanik talle juurdepääsu memorandumi VIII artikli lõikes B üksikasjalikult kirjeldatud tingimustel, välja arvatud juhul, kui osalised on erandkorras kokku leppinud rangemates juurdepääsutingimustes.

*VI artikkel***Kontaktpunktid**

Osalised edastavad teineteisele teabe käesoleva liidese alusel võetavate side-, navigatsiooni- ja seiresüsteemide ja pardaseadmete koostalitlusvõimega seotud meetmete tehnilise koordineerimise ja juhtimise kontaktpunktide kohta.

---

1. lisa 1. liite 5. liides**Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A****SESAR*i* ja NextGen*i* koostööprojektidega seotud koostöö ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks***I artikkel***Eesmärk**

A. Käesolev Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A (edaspidi „memorandum“) 1. lisa 1. liite (edaspidi „1. liide“) 5. liides sätestab tingimused programmide NextGen ja SESAR koostööprojektidega seotud koostööks ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks.

B. Käesolevas liideses:

- 1) kirjeldatakse tehtavat tööd ning
- 2) täpsustatakse võimalikke erandeid memorandumi VIII artiklis esitatud intellektuaalomandiõiguste kaitse sätetest.

*II artikkel***Koostöö ulatus**

Ameerika Ühendriigid ja EL (edaspidi „osalised“) lepivad kokku rea koostööprogrammide koordineerimises, mis hõlmab eelkõige järgmistes lõigetes sätestatud tegevuste koordineerimist, kuid ei piirdu sellega. Ameerika Ühendriikide poolt on käesoleva liidese rakendajaks Föderaalne Lennuamet. ELi poolt on käesoleva liidese rakendajaks Euroopa Komisjon, kes võib määrata käesoleva liidese kohase koostöö tegijaks ühissettevõtte SESAR.

A. Osalised lepivad kokku, et käesoleva liidese kohaste koostööprogrammide eesmärk on parendada transatlantiliste lendude toimivust, keskendudes tehnoloogiate kasutuselevõtule ja kasutajatele vajalikele protseduuridele lennunduse valdkonnas. Kõnealuse koostöö raames on lubatud ka andmete kogumine, mis võimaldab analüüside ja parameetrite standardiseerimist.

B. Osalised teevad koostööd Atlandi koostalitlusvõime algatuse heitgaaside ja müra vähendamiseks (AIRE kokkuleppe) raames, et kiirendada keskkonnasõbralike lennuliikluse korraldamise lahenduste kasutuselevõtmist. Koostöö võib hõlmata, ent ei pea piirduma teabevahetusega parimate tavade kohta, programmi ühise kavandamisega ja, kus võimalik, ühiste või kooskõlastatud käitamiseelsete valideerimisprojektide elluviimisega.

*III artikkel***Juhtimine ja rakendamine**

A. Käesoleva liidese alusel tehtava töö juhtimine toimub 1. liite V artiklis sätestatud tingimustel. Osalised määratlevad koostööprojektide haldamise üksikasjalikumalt ühise haldamise kohta koostatavas dokumendis, mille kiidab heaks 1. liite kohaselt asutatud koordineerimiskomitee. Kõnealuses dokumendis kirjeldatakse vahendeid, rolle, vastutusi ja osalejaid koostööprojektide igas konkreetses ettevõtmises ning tööprotsesse.

B. Käesoleva liidese kohaselt tehtav töö jagatakse hiljem üksikuteks koostööprojektideks või koostööprojektide rühmadeks. Töödokumendis, mille 1. liite kohaselt asutatud koordineerimiskomitee heaks kiidab, kirjeldatakse üksikasjalikult iga üksiku koostööprojekti või koostööprojektide rühma raames tehtava koostöö ulatust, määratakse kindlaks mõlema osalise tehnilise programmi kontaktisikud ja kirjeldatakse iga meetme seost teiste meetmetega.

*IV artikkel***Rahastamine**

Kumbki osapool kannab ise oma käesoleva liidese alusel tehtava tööga seotud kulud.

*V artikkel***Intellektuaalomandi õigused**

Kohaldatakse memorandumi VIII artiklis (Intellektuaalomandi õigused) sätestatud tingimusi. Kui üks osaline vajab juurdepääsu teise osalise omanduses olevale intellektuaalomandile, selleks et oleks võimalik kasutada käesoleva liidese alusel osaliste ühiselt loodud intellektuaalomandit, võimaldab omanik talle juurdepääsu memorandumi VIII artikli lõikes B üksikasjalikult kirjeldatud tingimustel, välja arvatud juhul, kui osalised on erandkorras kokku leppinud rangemates juurdepääsutingimustes.

*VI artikkel***Kontaktpunktid**

Osalised edastavad teineteisele teabe oma käesoleva liidese kohaselt teostatavate koostööprojektide tehnilise koordineerimise ja juhtimise kontaktpunktide kohta.

---

1. lisa 2. liide**Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A****Koostöö lennuliikluse korraldamise tulemuslikkuse mõõtmisel***I artikkel***Eesmärk**

Käesoleva liite eesmärgiks on rakendada Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A Union (edaspidi „memorandum“) 1. lisa, sätestades tingimused koostööks, et arendada välja võrreldavad tegevuse tulemuslikkuse mõõdikud, sealhulgas värvast-värvani tegevuse tulemuslikkuse ja kulutõhususe kohta, samuti lennuliikluse korraldamise süsteemi mõju kohta tõhusamale kütusekasutusele. Võrreldavad mõõdikud ja meetodid on olulise tähtsusega tegevusharus üksmeele saavutamiseks ja koostöö tegemiseks. See töö on jätkuks Föderaalsete Lennuameti ja Euroopa Lennuliikluse Ohutuse Organisatsiooni (EUROCONTROL) koostatud USA ja Euroopa lennuliikluse korraldamise tulemuslikkust võrdlevatele aruannetele, mis avaldati esmakordselt 2009. aastal.

*II artikkel***Põhimõtted**

Käesoleva liite alusel tehakse koostööd vastastikkuse alusel kooskõlas memorandumi I artikli lõikes C sätestatud põhimõtetega.

Käesoleva liite rakendamist jälgib käesoleva liite IV artikli kohaselt asutatud tulemuslikkuse analüüsimise kontrollikomitee (PARC). Tulemuslikkuse analüüsimise kontrollikomitee võib käesoleva liite IV artikli kohaselt teha ettepanekuid liideste kohta kindlaksmääratud valdkondades.

*III artikkel***Koostöö ulatus**

A. Koostöö hõlmab osalemist lennuliikluse korraldamise ühtse tulemuslikkuse mõõtmise raamistiku väljatöötamises. Töö võib muu hulgas hõlmata käesoleva artikli punktides A1 ja A2 märgitud tegevusi.

- 1) Ühiste määratluste ja andmete väljatöötamine, et hõlbustada õppeeesmärgil teabe vahetamist osalistele väljakutset pakkunud kogemuste ja edusammude kohta lennuliikluse korraldamise tulemuslikkuse mõõtmisel.
- 2) Standardse meetodika väljatöötamine lennuliikluse korraldamise tulemuslikkuse hindamiseks valdkondades, mis on ühiselt tähelepanu keskmesse võetud. Väljatöötamise aluseks võetakse praegu Euroopa Liidus ja Ameerika Ühendriikides kasutusel olevad tulemuslikkuse raamistikud.

B. Osalised koostavad vastastikkuse alusel, kas üksi või üheskoos, omavahel vahetamiseks analüüsi ja aruandeid, milles keskendutakse ühistele meetodikatele võrreldavate tulemuste saamiseks, järgides järgmisi suuniseid.

- 1) Töös toetatakse Föderaalsete Lennuameti ja EUROCONTROLi 2009. aastal avaldatud ühisaruandeid, milles võrreldakse lennuliikluse korraldamise tulemuslikkust.
- 2) Analüüsid peavad sisaldama üksikasjalikke andmeid viivituste ja kütuse kasutamise tõhususe kohta lennu etappide kaupa (värv, ruleerimine, väljumine, reis ja laskumine).
- 3) Analüüs peab sisaldama ka tulemuslikkust seadme tasandil, sellises ulatuses nagu mõlemad osalised leiavad kohase olevat, kooskõlas viimaste Föderaalsete Lennuameti ja EUROCONTROLi aruannetega.
- 4) Analüüsi ettevalmistamise ajal jagavad osalised omavahel andmeid ja üksikasjalikke meetodeid, et tagada meetodite ühtsus.
- 5) Analüüsid tuleb kindlaks teha tegurid, mis põhjustavad erinevusi tulemuslikkuses, sealhulgas ilmastikutingimused, sõiduplaanide koostamise tavad ning lennuliikluse korraldamises kasutatavad tehnoloogiad ja menetlused.

C. Osalised nõustuvad, et tulevikus võib koostöö hõlmata aeronavigatsiooniteenuste kulude analüüsimist ja sellega seotud tulemuslikkuse mõõtmist.

D. Osalised on seisukohal, et ühisanalüüside või perioodiliste aruannete koostamist saavutatud tulemuslikkuse kohta jätkatakse ka tulevikus. Osalised nõustuvad, et kõnealuse töö tulemused tehakse avalikult kättesaadavaks, juhul kui osalised ühiselt ei otsusta teisiti ja juhul kui see on kooskõlas kehtiva õigusega.

IV artikkel

Juhtimine

Rahaliste vahendite olemasolu korral algatavad ja juhivad osalised projekte ja toiminguid ning tagavad, et tehtav töö oleks praktiline, õigeaegne ja tulemusele orienteeritud, tekitades sünergiaid ja vältides dubleerimist. Sel eesmärgil asutatakse tulemuslikkuse analüüsimise kontrollikomitee (PARC), mis/mille:

- A. tööd juhivad kaks kaasesimeest – üks Föderaalsete Lennuameti ja teine Euroopa Komisjoni esindaja või nende määratud isikud;
- B. koosneb võrdsest arvust Föderaalsete Lennuameti ja Euroopa Komisjoni määratud isikutest;
- C. tuleb kokku vähemalt üks kord aastas, et:
  - 1) vaadata üle käesoleva liite III artikli kohased tegevused;
  - 2) hinnata saavutatud tulemusi;
  - 3) töötada välja ettepanekuid uute projektide või ühistegevuste kohta, mida käesoleva liite liidestena või liideste muudatustena jõustada ja mille tulemuslikkuse analüüsimise kontrollikomitee esitab memorandumid 1. lisa IV artikli kohaselt asutatud täitevkomiteele heakskiitmiseks;
  - 4) vajadusel konsulteerida memorandumid 1. lisa IV artikli kohaselt asutatud täitevkomiteega tööstuse osalemise mehhanismide küsimustes või paluda täitevkomiteelt käesoleva liite tegevusi puudutavate küsimuste lahendamisel abi ning
  - 5) kiita heaks käesoleva liite III artiklis märgitud perioodilisi analüüse ja aruandeid enne nende avaldamist või levitamist.
- D. kehtestab oma töökorra. Kõik otsused võetakse vastu kaasesimeeste konsensuse alusel. Kõnealused otsused peavad olema koostatud kirjalikult ning neile peavad alla kirjutama kaasesimehed või nende määratud isikud;
- E. annab aru täitevkomiteele;
- F. asutab käesoleva liite konkreetsete projektide või tegevuste jaoks töörühmi, kui see on asjakohane; Iga töörühm koosneb asjakohasest ja piiratud arvust osalisi esindavatest osalejatest. Töörühmad tulevad kokku vastavalt vajadusele, järgivad tulemuslikkuse analüüsimise kontrollikomitee juhiseid ja annavad sellele korrapäraselt aru.

V artikkel

Puutumatus ja vastutus

Osalised arutavad vastavalt vajadusele käesoleva liite või asjaomase liidese alusel võetavate meetmetega seotud puutumatus- ja vastutusküsimusi.

VI artikkel

Rakendamine

- A. Kogu käesoleva liite alusel tehtavat tööd kirjeldatakse vajadusel liidestest, millest pärast nende jõustumist saab käesoleva liite lahutamatu osa.
- B. Iga liides sisaldab tehtava töö kirjeldust, kaasa arvatud töö tegemise koht ja selle kavandatav kestus, töö teostamiseks vajalik personal ja muud ressursid, hinnangulised kulud ning tööga seotud muu asjakohane teave.

*VII artikkel***Finantssätted**

Kumbki osaline kannab ise oma tegevusega seotud kulud, kui käesoleva liite asjaomases liideses ei ole sätestatud teisiti.

*VIII artikkel***Kontaktpunktid**

Käesoleva liite koordineerimise ja juhtimisega tegelevad määratud ametiasutused on järgmised:

A. Ameerika Ühendriikides:

Federal Aviation Administration (Föderaalne Lennuamet)
Office of International Affairs (rahvusvaheliste suhete osakond)
Africa, Europe & Middle East Office, AEU-10 (Aafrika, Euroopa ja Lähis-Ida büroo (AEU-10))
Wilbur Wright Bldg., 6th Floor, East
600 Independence Avenue, S.W.
Washington, D.C. 20591 – USA
Telefon: + 1 202-267-1000
Faks: + 1 202-267-7198

B. Euroopa Liidus:

Directorate for Aviation and International Transport Affairs (lennunduse ja rahvusvahelise transpordi direktoraat)
Directorate-General for Mobility and Transport (liikuvuse ja transpordi peadirektoraat)
European Commission (Euroopa Komisjon)
Rue de Mot 24
1040 Brussels - Belgium
Telefon: + 32 2 296 84 30

*IX artikkel***Lõpetamine**

Käesoleva liite kehtivuse lõpetamisega lõpetatakse ka osaliste poolt käesoleva liite kohaselt sõlmitud liideste kehtivus.

---

1. lisa 3. liide**Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelise koostöömemorandumi NAT-I-9406A****SESARi ja NextGeni koostöö kasutuselevõtuga seotud tegevustes ja ülemaailmse koostalitlusvõime saavutamiseks***I artikkel***Eesmärk**

Käesoleva liite eesmärk on rakendada Ameerika Ühendriikide ja Euroopa Liidu vahelist koostöömemorandumit NAT-I-9406A (edaspidi „memorandum“) ning sätestada tingimused, mille kohaselt osalised teevad koostööd eesmärgiga saavutada nende lennuliikluse korraldamise ajakohastamise programme (NextGeni ja SESARi) kasutuselevõttu puudutavate programmide ja projektide osas ülemaailmne koostalitlusvõime, võttes arvesse nii tsiviil- kui ka sõjalennundusega seotud õhuruumi kasutajate huve.

*II artikkel***Põhimõtted**

Käesoleva liite alusel tehakse koostööd vastastikkuse alusel kooskõlas memorandumi I artikli lõikes C sätestatud põhimõtetega. Käesoleva liite IV artikli alusel moodustatud kasutuselevõtu koordineerimiskomitee (Deployment Coordination Committee (DCOM)) jälgib käesoleva liite rakendamist ja teeb kindlaks valdkonnad, kus on konkreetsed võimalused mõlema osalise nõuandvates organites, algatustes ning kasutuselevõttu puudutavates programmides ja projektides osalemiseks. Kasutuselevõtu koordineerimiskomitee võib käesoleva liite IV artikli kohaselt teha ettepanekuid liideste kohta kindlaksmääratud valdkondades.

*III artikkel***Koostöö ulatus**

A. Koostöö sisuks on osaliste lennuliikluse korraldamisel kasutuselevõtuga seotud meetmete kaudu ülemaailmse koostalitlusvõime edendamine. Koostöö võib muu hulgas sisaldada käesoleva artikli punktides A.1–A.3 märgitud meetmeid.

1) Koostöövaldkonnad on üldjoontes järgmised:

- a) teabe ja arvamuste vahetamine kasutuselevõtuks (rakendamiseks) vajalike standardite ja menetluste ülemaailmse ühtlustamise kohta;
- b) teabe vahetamine NextGeni ja SESARi rakendamisplaanide kohta, eesmärgiga teha kindlaks rakendamise prioriteetid ja sünergiad;
- c) käitamisprotseduuride, vastava koolituse ja tehniliste nõuete ühtlustamine;
- d) standardite rakendamise ühtlustamine;
- e) ülemaailmse koostalitlusvõime suhtes oluliste rakendustegevuste sünkroniseerimine, kui see on teostatav;
- f) potentsiaalsete lünkade ja vajaduste kindlakstegemine lennundussektori standardite osas;
- g) koostalitlusvõime ja ülemaailmse ühtlustamisega seotud potentsiaalsete lünkade, riskide, probleemide ja võimaluste kindlakstegemine ning teabe vahetamine potentsiaalsete soovitatavate leevendavate meetmete kohta;
- h) programmi õigeaegse rakendamisega seotud riskide, probleemide, prioriteetide ja võimaluste kindlakstegemine ning võimalike leevendusstrateegiate jagamine;
- i) riskide, probleemide ja võimaluste jälgimine ja seejärel osaliste vahel vastavate tegevuste tulemuste jagamine;
- j) kindlaksmääramine, mis toob edu lennuliikluse korraldamise ajakohastamisel ja ühtlustamisel ning seejärel edenemise tagamiseks tegevuste seire;

- k) rakendamise käigus parimate tavade ja kogemuste jagamine nii operatiivtegevustes kui ka projektijuhtimises;
  - l) projektide põhjendamine ja investeerimisotsused;
  - m) teabe jagamine asjakohaste kasutuselevõtuga seotud horisontaalsete probleemide kohta; sealhulgas, ent mitte nimetatuga piirdudes, rahvusvahelise Tsiviillennundusorganisatsiooni (International Civil Aviation Organization (ICAO)) algatuste rakendamise kohta. Ülemaailmselt ja ICAO raames rakendamisega seotud tehniliste toimingute koordineerimine lennuliikluse korraldamise ajakohastamise valdkonnas, ning
  - n) täieliku elutsükli vaate hindamine ja kogu elutsükli strateegiate väljatöötamine kasutuselevõtu seisukohast.
- 2) Koostöö programmilised sihtvaldkonnad:
- a) side-, navigatsiooni- ja seiresüsteemid (CNS), sealhulgas Data Communication (USA) / Datalink Services (EL);
  - b) teabehaldus, sealhulgas süsteemidevahelise teabehalduse (SWIM) (USA/EL) koostalitlusvõime, mis hõlmab järgmist:
    - SWIMi juhtimine;
    - SWIMi standardite kasutamine;
    - SWIMi teenuste kasutamine;
  - c) saabumise haldamine, sealhulgas ajapõhine voo juhtimine (Time-Based Flow Management (TBFM)) – (USA) / saabumise haldamine (Arrival Management (AMAN)) – (EL);
  - d) programmi tulemuslikkuse hindamine ning rakendamist toetavad stimuleerivad meetmed.

Igas koostöö programmilises sihtvaldkonnas tehakse kindlaks ühtlustamisega seotud riskid, probleemid ja võimalused ning esitatakse selle kohta aruanne, ning (mille puhul võimalik) töötatakse välja ettepanekud valdkonna küsimuste lahendamiseks. Kasutuselevõtu koordineerimiskomitee (DCOM) võib käesoleva liite IV artikli kohaselt välja selgitada uusi tulevase koostöö valdkondi.

3) Koostööprojektid

Koostööprojektid hõlmavad valdkondi, kus peetakse vajalikuks rakendamisel tekkivate koostalitlusvõime ja ühtlustamise riskide leevendamist. Koostööprojektid võivad hõlmata selliseid *ad hoc* projekte, mille puhul mõlema osalise arvates tuleks keskenduda koordineerimisele või ühtlustamisele.

B. Osalised jagavad omavahel või koostavad, vastastikkuse alusel ja vastavalt vajadusele, kas iseseisvalt või ühiselt omavahel vahetamise eesmärgil analüüse ja aruandeid, milles kirjeldatakse nende kasutuselevõtu programme, projekte ja tegevusi, mis on seotud lennuliikluse korraldamise tehniliste ja operatiivsete aspektidega.

IV artikkel

Juhtimine

Rahaliste vahendite olemasolu korral algatavad ja juhivad osalised projekte ja toiminguid ning tagavad, et tehtav töö oleks praktiline, õigeaegne ja tulemusle orienteeritud, tekitades sünergiaid ja vältides dubleerimist. Sel eesmärgil asutatakse kasutuselevõtu koordineerimiskomitee (DCOM), mis/mille:

- A. tööd juhivad kaks kaasesimeest – üks Föderaalsete Lennuameti ja teine Euroopa Komisjoni esindaja või nende määratud isikud;
- B. koosneb võrdsest arvust Föderaalsete Lennuameti ja Euroopa Komisjoni määratud osalejatest;
- C. tuleb kokku vähemalt kaks korda aastas, et:
  - 1) vaadata üle käesoleva liite III artikli kohased tegevused;
  - 2) hinnata saavutatud tulemusi;
  - 3) teha vajadusel ettepanekuid uute projektide ja tegevuste algatamiseks;
  - 4) töötada välja ettepanekuid käesoleva liite liidete või liidete muudatuste kohta, mille kasutuselevõtu koordineerimiskomitee esitab memorandumiga 1. lisa IV artikli kohaselt asutatud täitevkomiteele vastuvõtmiseks, ning
  - 5) jälgida ja tagada käesoleva liite tõhus rakendamine ja vajadusel konsulteerida tööstuse osalemise mehhanismide küsimustes või paluda küsimuste lahendamisel abi täitevkomiteelt.

- D. koostab oma töökorra. Kõik otsused võetakse vastu kaasesimeeste konsensuse alusel. Kõnealused otsused peavad olema koostatud kirjalikult ning neile peavad alla kirjutama kaasesimehed või nende määratud isikud;
- E. annab aru täitevkomiteele;
- F. asutab käesoleva liite konkreetsete projektide või tegevuste jaoks töörühmi, kui see on asjakohane. Iga töörühm koosneb asjakohasest ja piiratud arvust osalisi esindavatest osalejatest. Töörühmad tulevad kokku vastavalt vajadusele, järgivad kasutuselevõtu koordineerimiskomitee juhiseid ja annavad sellele korrapäraselt aru.

V artikkel

Puutumatus ja vastutus

Osalisel võivad vastavalt vajadusele arutada käesoleva liite asjaomase liidese alusel võetavate meetmetega seotud puutumatus- ja vastutusküsimusi.

VI artikkel

Rakendamine

- A. Kogu käesoleva liite alusel tehtavat tööd kirjeldatakse liidestes, millest pärast nende jõustumist saab käesoleva liite lahutamatu osa.
- B. Iga liides sisaldab osaliste või osaliste määratud töörühmade tehtava töö kirjeldust, sealhulgas: töö teostamise kohta ja selle kavandatavat kestust, töö teostamiseks vajalikku personali ja muid ressursse, hinnangulisi kulusid ning asjaomase tööga seotud muud teavet.

VII artikkel

Finantssätted

Kumbki osaline kannab ise oma tegevusega seotud kulud, kui käesoleva liite asjaomases liides ei ole sätestatud teisiti.

VIII artikkel

Kontaktpunktid

- A. Käesoleva liite koordineerimise ja juhtimisega tegelevad määratud ametiasutused on järgmised:

1) Ameerika Ühendriikides:

Federal Aviation Administration (Föderaalne Lennuamet)
Office of International Affairs (rahvusvaheliste suhete osakond)
Africa, Europe & Middle East Office, AEU (Aafrika, Euroopa ja Lähis-Ida büroo (AEU))
Wilbur Wright Bldg., 6th Floor, East
600 Independence Avenue, S.W.
Washington D.C. 20591 – USA
Telefon: + 1 202-267-1000
Faks: + 1 202-267-7198

2) Euroopa Liidus:

European Commission (Euroopa Komisjon)
Directorate-General for Mobility and Transport (liikuvuse ja transpordi peadirektoraat)
Lennunduse direktoraat
Ühtne Euroopa taevas
Rue de Mot 24
1040 Brussels - Belgium
Telefon: + 32 2 296 84 30

- B. Konkreetsete meetmetega seotud tehniliste programmide kontaktisikud määratakse kindlaks vastavalt käesoleva liite liidestes sätestatud tingimustele.

*IX artikkel***Lõpetamine**

Käesoleva liite kehtivuse lõpetamisega lõpetatakse ka osaliste poolt käesoleva lisa kohaselt sõlmitud liideste kehtivus.
